نَسْخ

Rivâyetleri ve Sâhih Olmaları

Mukaddimeh

Şüphesiz Hamd yalnız Allâh'adır. O'na hâmd eder. O'ndan yardım ve mağrîfet dileriz. Nefizlerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptırmaz. O'nun saptırıdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ibadete layık hak ilah yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasuludür. Allah Kelamı Kuran'da şöyle buyurur:

" Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağrifet etsin. Kim Allah'a ve Rasulüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur."
(Azhab 70-71)

" Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak Müslümanlar olarak ölünüz. "
(Al-i İmran 103)

" İşte bunlar Allah'ın belirlediği sınırlardır. Kim Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse Allah onu, içinde ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. İşte en büyük başarı ve kurtuluş budur. "
(Nisa 13)

Nedir (ن)

Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘’Kıyamet günü yeryüzü tek bir somun ekmek hâline getirilecektir. Cebbâr olan Allâh onu, sizden birinizin yolculuk için hazırladığı ekmeği eliyle çevirip düzelttiği gibi, eliyle evirip çevirecektir. Bu da cennet ehli için hazırlanmış ilk ikram olacaktır.’’ Bunun üzerine Yahudilerden bir adam gelip: ‘’Ya Âbu’l-Kâsım! Rahmân seni mübarek kılsın. Kıyamet gününde cennet ehline sunulacak ilk ikramı sana haber vereyim mi?’’ dedi. Rasûlullah ﷺ: ‘’Evet’’ buyurdu. Adam: "Yeryüzü bir somun ekmek olacaktır." dedi. Bunun üzerine Nebî ﷺ bize baktı ve arka azı dişleri görünecek kadar tebessüm etti. Sonra adam: "Onların ekmekle birlikte yiyecekleri katığı da sana haber vereyim mi?" dedi. Rasûlullah ﷺ: ‘’Evet’’ buyurdu. Adam: ‘’O, Bâlâm ve Nûn'dur’’ dedi. Oradakiler: "Bâlâm ve Nûn nedir?" diye sordular. Adam: "Bir öküz ile bir balıktır. Onların karaciğerlerindeki fazlalık parçadan yetmiş bin kişi yiyecektir.’’ dedi.[1]

Nebî ﷺ'nin Medine'ye geldiği haberi, Abdûllâh bin Selâm'a ulaşınca onun yanına geldi ve bazı şeyler sormak istedi. Şöyle dedi: ‘’Sana üç şey soracağım. Bunları ancak bir peygamber bilebilir: Kıyametin ilk alâmeti nedir? Cennet ehlinin yiyeceği ilk yemek nedir? Çocuk hangi sebeple bazen babasına, bazen de annesine benzer?’’ Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘’Bunları bana az önce Cebrâil haber verdi.’’ Abdûllâh bin Selâm: ‘’O, melekler arasında Yahudilerin düşmanı olan melektir.’’ dedi. Bunun üzerine Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ‘’Kıyametin ilk alâmetine gelince; insanların hepsini doğudan batıya doğru sevk edip toplayacak bir ateştir.’’ ‘’Cennet ehlinin yiyeceği ilk yemeğe gelince; o, balığın(Nûn) karaciğerindeki fazlalık parçadır.’’[2]

1-Bukhâri as-Sâhihayn(6520) Mûslim as-Sâhihayn(7235)

2-Bukhâri as-Sâhihayn(3938) Mûslim as-Sâhihayn(742)

Sâhabe(r.a) ve Tâbîin(r.a)

Bize Muhammed bin al-Müsennâ tahdis etti, dedi ki: bize Îbn Ebî Adî, o da Şu'be'den, o da Süleyman'dan, o da Abû Zabyân'dan, o da Îbn Abbâs'tan (r.a.) nakletti. O şöyle demiştir: "Allâh'ın yarattığı ilk şey Kalem'dir. Kalem, var olacak her şeyi yazdı. Sonra suyun buharı yükseltildi ve gökler ondan yaratıldı. Sonra Nûn yaratıldı ve yeryüzü Nûn'un sırtı üzerine yayıldı. Bunun üzerine yeryüzü hareket edip sarsıldı. Sonra yer dağlar ile sabitlendi. İşte bu yüzden dağlar, yeryüzüne karşı övünürler." (Râvi) dedi ki: (Îbn Abbâs bu sözün ardından) şu ayeti okudu: "Nûn. Kaleme ve yazdıklarına andolsun." (Kalem, 1)[3]

Temîm bin al-Muntasır bize tahdis etti, dedi ki: bize İshâk, o da Şerîk'ten, o da A'meş'ten, o da Abû Zabyân'dan veya Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan benzeri bir rivayet nakletti.[4]

Bize Îbn Beşşâr tahdis etti, dedi ki: bize Yahyâ, o da Süfyân'dan, o da Süleyman es-Sülemî'den, o da Abû Zabyân'dan, o da Îbn Abbâs'tan rivayet etti. İbn Abbâs şöyle dedi: "Allâh'ın yarattığı ilk şey kalemdi. Allah ona: 'Yaz!' buyurdu. Kalem: 'Ne yazayım?' dedi. Allâh: 'Kaderi yaz!' buyurdu. Bunun üzerine kalem, o andan kıyamet gününe kadar olacak şeyleri yazdı. Sonra Nûn yaratıldı. Suyun buharı yükseltildi ve bundan gökler açıldı. Yeryüzü Nûn'un sırtı üzerine yayıldı. Nûn devindi ve yeryüzü sallandı. Bunun üzerine dağlarla sabit kılındı. Böylece dağlar yeryüzüne karşı üstünlük gösterir oldular."[5]

Vâsıl bin Abdüla'lâ bize tahdis etti, dedi ki: Muhammed bin Fudayl bize tahdis etti, dedi ki: O, A'meş'ten, o da Abû Zabyân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Îbn Abbâs şöyle dedi: "Allâh'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Allah ona: 'Yaz!' buyurdu. Kalem: 'Ne yazayım?' dedi. Allâh: 'Kaderi yaz!' buyurdu. Bunun üzerine kalem, o andan kıyametin kopacağı vakte kadar meydana gelecek her şeyi yazdı. Sonra Allâh suyun buharını yükseltti ve ondan gökleri yarattı. Daha sonra Nûn'u yarattı. Ardından yeri onun sırtı üzerine yaydı. Nûn hareket devindi de yer sarsıldı. Bunun üzerine Allâh onu dağlarla sağlamlaştırdı. İşte dağlar, yer üzerinde övünmektedir."[6]

Muhammed bin Amr bize tahdis etti, dedi ki: bize Abû Âsım bize tahdis etti, dedi ki: bize Îsâ ve Hâris de bana tahdis ettiler, dediler ki: bize Hasen bize tahdis etti, dedi ki: Verrâk da bize rivayet etti. Hepsi İbn Ebî Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti. Mücâhid şöyle dedi: ''Nûn'un, yedinci yerin altında bulunan balık olduğu söylenirdi.''[7]

İbn Abdüla'lâ bize tahdis etti, dedi ki: bize İbn Sevr bize tahdis etti, dedi ki: bize Ma'mer şöyle dedi: A'meş, İbn Abbâs'ın: ''Allâh'ın yarattığı ilk şey kalemdir...'' dediğini nakletti. Sonra önceki hadisin benzerini zikretti ve buna ilavede bulundu. Ardından İbn Abbâs şu âyeti okudu: ''Nûn. Kaleme ve onların yazdıklarına andolsun.'' (Kalem, 1)[8]

İbn Humeyd bize tahdis etti, dedi ki: bize Cerîr bize rivayet etti. O, Atâ'dan, o da Ebû'd-Duhâ Mûslim bin Subeyh'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti, dedi ki: İbn Abbâs şöyle dedi: ''Râbb'imin yarattığı ilk şey kalemdir. Ona: 'Yaz!' buyurdu. Kalem de yazdı ve kıyametin kopacağı vakte kadar olacak şeyleri kaydetti. Sonra Allâh suyun üzerinde Nûn'u yarattı. Ardından yeri onun üzerine yaydı.''[9]

Muhammed bin Amr bize tahdis etti, dedi ki: Abû Âsım bize rivayet etti. Îsâ da bize rivayet etti. Hâris de bana tahdis etti, dedi ki: Hasan bize rivayet etti. Verrâk da bize rivayet etti. Hepsi İbn Ebî Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet ettiler. Mücâhid şöyle dedi: ''Nûn'un, yedinci yerin altında bulunan balık olduğu söylenirdi.''[10]

Bana al-Abbâs bin Muhammed bin Abdulkerîm tahdis etti, dedi ki: bana babam tahdis etti, dedi ki: bize Vekî' tahdis etti, dedi ki: bize al-A'meş, o da Abû Zaybân'dan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etmiştir: ''Allâh'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. 'Râbb'im! Ne yazayım?' dedi. Kaderi yaz buyurdu. Bunun üzerine kalem o günden kıyametin kopmacağı vakte kadar herşeyi yazdo. Sonra Nûn'u yarattı. Yeryüzünü onun üzerine yaydı. Sonra suyun buharı yükseldi. Allâh gökleri bundan ayırdı. Sonra Nûn devindi de yer çalkalandı/sarsıldı. Sonra yer dağlarla sâbit kılındı...''[11]

3...10-Tâberi Tâfsir(23/s.140-142)

11-Hallâl as-Sunnah(1879)

Bana al-Abbâs bin Muhammed bin Abdulkerîm tahdis etti, dedi ki: bana babam tahdis etti, dedi ki: bize Ma'mer ve es-Sevrî(Sufyan es-Sevrî), al-A'meş- Abû Zabyân kanalıyla Îbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allâh'ın ilk yarattığı kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. 'Râbb'im! Ne yazayım?' dedi. 'Kaderi yaz!' buyurdu. Bunun üzerine kalem o gün kıyametin kopmasına dek olacakları yazdı. Sonra O kitabı dürdü ve kalemi kaldırdı. Sonra suyun buharını yükseltti. Gökler ayrıldı. Sonra Nûn'u yarattı. Sonra üzerine yeri yaydı. Yer Nûn'un sırtı üzerindedir. Nûn devindi de yer çalkalandı/sarsıldı. Sonra Allâh dağları yarattı ve yeri sâbit kıldı. Bundan dolayı dağlar yerin üzerinde kıyamet gününe dek büyüklenecektir."

Îbn Abbâs sonra "Nûn, kaleme ve yazdıklarına and olsun!" diye başlayıp "Râbb'inin nimetiyle sen deli değilsin"(Kalem, 1-2) buyruğuna kadar okudu."[12]

Abdurrahman bize tahdis etti, dedi ki: bize İbrâhîm tahdis etti, dedi ki: bize Âdem tahdis etti, dedi ki: Verkâ, Atâ bin es-Sâib'den, o da Abû ez-Zuhâ'dan, o da Îbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti: "Allâh *(Azze ve Celle)*'nin ilk yarattığı şey Kalem'dir. Ona 'Kıyâmet gününe kadar olacak herşeyi yaz!' buyurdu. O da kıyâmet gününe kadar olacak olanları yazdı. Sonra Nûn'u yarattı. Ardından yeryüzünü onun üzerine yaydı. İşte bu, Allah'ın: 'Nûn, Kalem'e ve yazdıklarına olduklarına andolsun' (Kalem, 1) kavlidir; Nûn, Hût demektir."[13]

Bize Ebû Alî Muhammed bin Yûsuf el-Biydî tahdis etti, dedi ki: bize Ebû Ruveyk Abdurrahman bin Halef ed-Dabbî tahdis etti, dedi ki: bize Haccâc bin Minhal anlatıp dedi ki: Bize Hammâd -yani Îbn Seleme- Atâ bin es-Sâib'den, o da Abû ez-Zuhâ'dan, o da Îbn Abbâs'tan Allâh *(Azze ve Celle)*'nin: "Nûn, Kalem'e ve yazdıklarına andolsun" (Kalem, 1) kavli hakkında şöyle dediğini rivayet etti: "Allah Kalem'i yarattı ve şöyle buyurdu: 'Kıyâmet gününe kadar olacak herşeyi yaz!' Sonra yeryüzünü Hût üzerine yaydı."[14]

Îbn Abbâs'tan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir:
"Şüphesiz Allâh'ın ilk yarattığı şey Kalem'dir. Ona: 'Yaz!' buyurdu. Kalem: 'Ey Rabbim, ne yazayım?' dedi. Allah: 'Kaderi yaz!' buyurdu. O günden kıyâmetin kopacağı saate kadar olacak olan her şeyi yazdı. Sonra Kitap dürüldü ve Kalem kaldırıldı. Allâh'ın Arş'ı suyun üzerindeydi, derken sudan bir buhar

12-Hallâl as-Sunnah(1880, 1883, 1884, 1885) Abdurrazzaq Tâfsir(3/329)
13-Mücâhid Tafsir(s.669)
14-Îbn Battah al-Uqbarî al-İbaneh(1367, 1368, 1369)

yükseldi ve ondan gökler ayrılarak yaratıldı. Sonra Nûn yaratıldı, ardından yeryüzü Nûn'un sırtı üzerine yayılıp döşendi. Derken Nûn sarsıldı ve yeryüzü de sallandı; bunun üzerine (yeryüzü) dağlar ile sabit kılındı. Şüphesiz dağlar, kıyâmet gününe kadar yeryüzüne karşı övünürler." Sonra Îbn Abbâs şu âyeti okudu: "Nûn, Kalem'e ve yazmakta olduklarına andolsun" (Kalem, 1)[15]

Atâ, Abû'd Duhâ kanalıyla Îbn Abbâs şöyle demiştir: "Allâh TeâlÂ'nın yarattığı ilk şey kalemdir. 'Yaz!' buyurdu. Kalem 'Ne yazayım?' dedi. Allâh 'Kıyâmet gününe dek olacakları yaz!' buyurdu. Sonra Nûn'u yarattı ve yeryüzünü onun sırtına bastı. 'Nûn, kaleme ve yazdıklarına and olsun...' (Kalem, 1) buyruğunda anlatılan budur."[16]

Bize, Mincâb bin al-Hâris tahdis etti, dedi ki: bize Alî bin Mushir tahdis etti, o da: A'meş'ten, o da: Abû Zabyân'dan, o da: Îbn Abbâs'tan 'Ve Ârş'ı(Tahtı) su üzerindeydi.' (Hûd, 7) ayeti hakkında dedi ki: Sonra suyun buhârı yükseltildi. Ve ondan da gökler ayrılıp açıldı. Sonra Nûn yaratıldı. Ve onun sayesinde yeryüzü, Nûn sırtına dümdüz edildi. Bunun üzerine Nûn hareket etti de, yeryüzü sallanmaya başladı. Bu nedenden dolayı, yer Dağlar ile sabitlendi. Bu yüzden dağlar, yerdekilere karşı büyüklenirler."[17]

Bize Mincâb bin al-Hâris tahdis etti, dedi ki: bize Îbn Mushir, (al-A'meş)- Abû Zabyân kanalıyla Îbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allâh'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. 'Râbb'im! Ne yazayım?' dedi. kaderi yaz buyurdu. Bunun üzerine kalme orada kıyametin kopmasına dek olacakları yazdı. Ârş'ı(Tahtı) da su üzerindeydi. Sonra suyun buharı yükseltildi. Gökler bundan ayrıldı. Sonra Nûn'u yarattı. Nûn devindi de yer çalkalandı. Sonra yer dağlarla sâbit kılındı. Gerçekten dağlar yerin üzerinde büyüklenmektedir."[18]

Bize Alî bin Abbâs al-Eş'as tahdis etti, dedi ki: bize Muhammed bin Hammâd tahdis etti; o da bize Abdurrezzâq'tan, o Ma'mer ve Sevrî'den, onlar Sûleyman'dan, o Abû Zabyân'dan, onun da Îbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Allâh'ın yarattığı ilk şey kalemdi. Ona, 'Yaz!' buyurdu. Bunun

---

15-Îbn Ebî Hâtim er-Razîh Tâfsir(18936)

16-Acurrî as-Sharia(218, 219, 220)

17-Îbn Ebî Shayba al-Arsh(4)

18-Firyabî Kâder(77)

Kalem ‘Ey Râbb’im! Ne yazayım?’ dedi. Allâh TeâlÂ ‘Kaderi yaz.’ buyurdu. Bunu üzerine kalem, kıyamet kopacağı güne kadar olacak herşeyi yazdı. Sonra Allâh, suyun buharını yükseltti, bu da kalemin kaldırılmasıdır. Ardından Îbn Abbâs şu ayeti okudu: ‘’Nûn, kaleme ve yazdıklarına andolsun. Râbb’inin nimetiyle sen bir deli değilsin.’’ (Kalem, 1-2)’’[19]

19-Îbn Mandah at-Tawhid(14, 15)

İbrâhîm(Aleyhisselâm)'a Göklerin ve Yerin Açılması

Bize Useyd bin Âsım tahdis etti, dedi ki: bize Âmir b. İbrâhîm tahdis etti, dedi ki: Ya'kûb el-Kummî, o da Anbese'den, o da Îbn Ebî Leylâ'dan, o da İbn Abbâs'tan o da, Allâh TeâlÂ'nın: "İşte böylece biz İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk" (En'âm, 75) kavli hakkında şöyle demiştir: "Göklerin ve yerin arasındaki perdeler onun için kaldırıldı; hatta öyle ki (İbrahim), bir kaya üzerinde duran boğaya baktı. O kaya ise bir balığın (Hût) üzerindedir. İşte o balık, insanlar arasında hüküm verilip bitirilinceye kadar kendisinden beslenilen şeydir."[20]

Bize Îbn Humeyd tahdis etti, dedi ki: bize Hakkâm tahdis etti, dedi ki: o Anbese, o da Sâlim'den, o da Saîd bin Cubeyr'den nakletti, " o, "İşte böylece biz İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk" (En'âm, 75) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Göklerin ve yerin yüzü onun için kaldırıldı; hatta öyle ki (İbrahim), bir kaya üzerinde duran boğaya baktı. O kaya ise bir balığın (Hût) üzerindedir. O balık da İzzet Sahibi Rabbin mühürlü (kudreti/hâkimiyeti) üzerindedir. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur."[21]

20-Îbn Ebî Hâtim er-Razîh Tâfsir(7496)
21-Tâberi Tafsir(9/s.350)

Kaya Yeşildir

Bana Abû's-Sâib tahdis etti, dedi ki: Bize Îbn İdrîs, A'meş'ten, o Minhâl'den, o da Abdullah bin Hâris'ten tahdis edip şöyle dedi: Hût(Balığın) Sırtındaki kaya yeşildir.”[22]

Bize Abdurrezzâk tahdis etti, dedi ki: bize es-Sevrî haber verdi, dedi ki: ‘’O, yerin altında bir kayadır. Bize ulaşana göre, göğün yeşilliği o kayadandır.”[23]

es-Süddî'den, Allâh'ın ‘’Ve nemli toprağın altında olanlar da’’ kavli hakkında şöyle dedi: ‘’O, yedinci yerin altındaki kayadır. O yeşildir ve o, kâfirlerin kitabının içinde bulunduğu Siccîn'dir.”[24]

Mûqatil bin Suleyman şöyle demiştir: ‘’Nûn”dan kasıt, balıktır. Bu balık, yerin en altındaki bir denizdedir. Söz konusu “kalem” ise, kendisiyle yazı yazılan nurdan bir kalem olup, uzunluğu göklerle yer arası kadardır. Onunla levh-i mahfuz'u yazmıştır.”[25]

22-Tâberi Tâfsir(18/556)

23-Abdurrezzaq Tâfsir(3/s.22) Îbn Ebî Hâtim er-Râzîh Tâfsir(17331)

24-Îbn Ebî Hâtim er-Râzîh Tâfsir(13384)

25-Mûqatil bin Suleyman Tâfsir(4/s.403)

ق

Mûqatil bin Suleyman şöyle demiştir: ”Kâf, yeşil bir zümrütten dünyanın etrafını kuşatan bir dağdır. Gök, ondan dolayı yeşildir. Mahlûkat arasında ona benzer bir şey yoktur. Dağların tümünün ötesinde olup bütün dağların kökü ondan çıkar, ona dayanır. Allah yerde bir zelzele olmasını murad ettiğinde, yanında bulunan meleğe dağdan bir kökü hareket ettirmesini vahyeder. Bunun üzerine arzın dilediği bölümü hareket eder. Yaratılan ilk dağ odur. Ondan sonra Safa'nın altında bulunduğu Abû Kubeyz dağı yaratılmıştır. Kâf dağından bir yıllık süre beride el-Hicab diye bilinen ve güneşin kendisinde battığı bir dağ vardır. İşte bu, Nihâyet o el-Hicab'ın gerisine saklanınca... (Sâd, 32) buyruğunda geçen dağdır. el-Hicab'ın gerisinde olan Kâf dağının insan gibi bir yüzü ve Allah'a karşı haşyet bakımından meleklerin kalbleri gibi bir kalbi vardır. O, güneşin arkasında battığı el-Hicab denilen dağın da arkasındadır. el-Hicab, Kâf dağından bir yıllık süre daha beridedir. İki dağın arası karanlıktır. Güneş el-Hicab'ın arkasından ve Kâf dağının dibinden batar, ki bu Allah'ın, Nihâyet o (güneş) el-Hicab'ın arkasında gizlendi buyruğunda kasdedilen dağdır. Yine, Sonra onlarla kendi arasında bir hicab edindi (Meryem, 17) buyruğunda da, ”hicab” ile bir dağ kasdedilmiştir. Mecid olan Kurân'a yemin olsun ifadesi ile kasdedilen de, kerim olan Kurân'dır.”[26]

Bana Babam tahdis etti, dedi ki: bize Muhammed bin İsmâil el-Mahzûmî’den tahdis edildi, dedi ki: bize Leys bin Abu Sûleym, o Mücâhid’den, o da Îbn Abbâs(r.a)’dan rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: ”Yüce Allâh yeryüzünün ötesinde tüm yeryüzünü kuşatacak şekilde bir deniz yarattı. Bu denizin ötesinde de Kâf isminde bir dağ yarattı. Dünya semâsı da bu dağın üzerinde bulunmaktadır. Bu dağın ötesinde de yeryüzünün yedi katı büyüklüğünde bir yer daha yarattı. Bu denizin ötesinede de Kâf isminde bir dağ yarattı. İkinci kat semâ da bu dağın üzerine bulunmaktadır...” Râvi der ki: ”Îbn Abbâs bu şekilde yaratılan yedi yer, yedi deniz ve yedi dağ ile üzerlerinde duran yedi kat göğü saydıktan sonra şöyle dedi: ”De ki: ”Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha ona katılsa, Allâh’ın sözleri yine de tükenmez”(Lokman, 27) âyetinde bahsedilen yedi deniz işte bu denizlerdir.”[27]

26-Mûqatil bin Suleyman Tâfsir(4/s.109)

27-Îbn Ebî Hâtim er-Râzîh Tâfsir(18624)

Bana Abû Cûraych tahdis etti, dedi ki: ’’Ben bunu Mûcahid’den başka kimseden bildiğimi sanmıyorum- Râbb TeâlÂ’nın ق’kavli hakkına şöyle demiştir: ’’Kâf, ârzı kuşatan bir dağdır.’’[28]

Abd bin Hûmeyd'in rivayet ettiğine göre Mücâhid: ’’Kâf, yeryüzünü kuşatan bir dağın adıdır’’ demiştir.[29]

Kûrtubi şöyle demiştir: ’’İkrime ve ed-Dahhâk şöyle dediler: ’’Kâf, yeşil bir zümrütten dünyanın etrafını kuşatan bir dağdır. Gök, ondan dolayı yeşildir. Gökyüzü onun üzerine bir kubbe gibi durmaktadır ve gökyüzünün etrafı onun üzerindedir.’’[30]

Bana Abdûllâh bin Muhammed bin Yâkub tahdis etti, dedi ki: nize Abû Hâtim, o da Adem bin Abû İyâs’tan, o da Banû Tâmim’den bir şeyhten(Şeyban bin Abdûrrahmân al-Nahwi et-Tamim), o da Abû Râvg Atiyyah bin al-Haris’ten, o da İkrime’den, o da Îbn Abbâs(r.a)’den şöyle buyurmuştur: ’’Yüce Allâh, Kâf adında bir dağ yarattı. Bu dağ tüm dünyayı kuşatmakta, alttan damarları da yeryüzünün, üzerinde bulunduğu kayaya kadar uzanmaktadır. Yüce Allâh bir kasabayı deprem ile sarsmak istediğinde bu dağa emir verir. Dağ da o kasabanın altında bulunan damarını oynataraık onu sarsıp harekete geçirir. Bundan dolayıdır ki kasabalardan biri depremle sarsılırken yanındaki kasabada bir şey olmaz.’’[31]

Dedem bana tahdis etti, dedi ki: bize Seleme bin Şâbib tahdis etti, dedi ki: bize İsmâil bin İbrahim tahdis etti, dedi ki: bize Abdûlâziz: o da Vahb bin Mûnabbih’den şöyle dediğini tahdis etti etti: ’’Zülkarneyn, dünyanın çevresini kuşatan Kâf dağına geldi ve: ’’Kâf sen misin?’’ dedi. Kâf dağı: ’’Evet’’ diye karşılık verdi. Zülkarneyn: ’’Peki bu sâbit dağlar nedir?’’ diye sorunca, Kâf dağı: ’’Bunlar benim damarlarımdır. Yüce Allâh, yeryüzünü sarsmak isterse bana vahyeder ve ben damarlarımdan birini hareket ettiririm’’ dedi. Zülkarneyn yanlızlık çekince Yüce Allâh yanlızlığını gidermek için bir melek gönderdi. Zülkarneyn ona: ’’Bunun ötesinde başka bir yer var mı?’’ diye sordu. Melek: ’’Evet, beş yüz yıllık

---

28-Abdurrezzaq Tâfsir(3/s.277)

29-Sûyuti Dûru’l al-Manshur(13/s.570)

30-Kûrtubi Tâfsir(19/s.425) Beğavi Tâfsir(9/s.355)

31-Abû Shayhh al-Azamehh(980)

bir yolculuk mesafesi büyüklüğünde, karla kaplı bembeyaz bir yer vardır. Eğer o kar olmasaydı, o yerin ahalisi Ârş'ı taşıyanların sıcaklığı yüzünden helâk olurlardı" dedi. Zülkarneyn: "Onun da ötesinde başka bir yer var mı?" diye sorunca, melek: "Buzla kaplı bir yer vardır. Eğer bu buz olmasaydı, o yerin ahalisi Ârş'ı taşıyanların sıcaklığı yüzünden helao olurlardı" dedi. Zülkarneyn: "Bana Allâh'ın azametini tek bir cümleyle anlat" deyince, melek: "Sana anlattıklarım, Allâh'ın parmaklarından iki tanesi aarasında çöle atılan bir hardal tanesi kadar bile değildir" karşılığını verdi."[32]

Bize Abû Tayyib Ahmed bin Ruhh tahdis etti, dedi ki: bize Alî bin Amr tahdis etti, dedi ki: bize İbrahim bin Mûsâ el-Bâhrani, o Muqatil'den, o da İkrime'den, o da Îbn Abbâs(r.a)'den şöyle dediğini tahdis etti: Mescid'de halkalar şeklinde oturuyorken Rasûlullah ﷺ yanımıza girdi ve: "Ne yapıyorsunuz?" diye sordu. Ona: "Güneşin nasıl doğduğu ve battığı hakkında düşünüyorduk" dediğimizde Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "İyi yapıyorsunuz! Bu şekilde devam edin. Yaratılanlar üzerinde düşünün, ancak yaratan hakkında düşünmeyin. Yüce Allâh dilediği şeyi yine dilediği şeyler için yaratmıştır. Siz bunlara şaşıyor musunuz? Kâf dağının ötesinde yedi deniz vardır. Her bir deniz beş yüz yıllık bir yolculuk mesafesi büyüklüğündedir. Bu denizin ötesinde yedi yer vardır ve nurları kendi ahalisini aydınlatmaktadir. Bunların ötesinde uçan yetmiş bin ümmet vardır. Bunlar kuş şeklinde yaratılmışlardır ve yavrularıyle birlikte hep havada kalırlar. Bir an bile durmadan Allâh'ı tesbih ederler. Bunların da ötesinde rüzgardan yaratılan yetmiş bin ümmet daha vardır. Yiyecekleri, içecekleri, giyecekleri, eşyları ve binekleri rüzgardandır. Bineklerin ayakları kıyamete kadar yere basmaz. Gözleri göğüslerindedir. Bunlardan biri sadece bir defa uyur. Uyandığında da rızkını yanı başında bulur. Bunların da ötesinde yetmiş bin ümmet daha vardır. Onların da ötesinde Ârş'ın gölgesi vardır. Ârş'ın gölgesinde de yetmiş bin ümmet vardır ki Yüce Allâh'ın Âdem'i ve çocuklarını yarattığından haberleri yoktur. İblis'i ve çocuklarını yarattığından da haberleri yoktur. Yüce Allâh bu yönde: "Bilemeyeceğiniz daha nice şeyleri de yaratır"(Nâhl, 8) buyurur."[33]

32-Abû Shayhh al-Azamehh(979)

33-Abû Shayhh al-Azamehh(982)

Râ'd 2 Tefsiri

Bize Alî bin Hüseyin tahdis etti, dedi ki: bize Muhammed bin Asım tahdis etti, dedi ki: bize Alî el-Hanefi tahdis etti, dedi ki: bize Alî bin Salih, o da Seleme bin Vehram'dan, o İkrime'den, o da Îbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti: ''Semâ, dört melek üzerinde durmaktadir. Her bir tarafunda bir melek vazifelendirilmiştir.''[34]

Bize babam tahdis etti, dedi ki: bize Hâkem bin Mûsâ tahdis etti, dedi ki: bize Muâz bin Muâz tahdis etti, dedi ki: İmran bin Hudayr'dan, o İkrime'den naklederek dedi ki: İbn Abbas'a, ''Falan kişi göğün direkler üzerinde olduğunu söylüyor'' dedim. İbn Abbas: ''O ayet 'Gördüğünüz bir direk olmaksızın' şeklinde okunur'' dedi.''[35]

Bize Câ'fer bin Muhammed bin Avşecê tahdis etti, dedi ki: bize Hasen bin Mûsâ al-Eşyeb tahdis etti, dedi ki: bize Hammâd bin Seleme, o Humeyd'den, o da Huseyin bin Mûslim'den, o da Mücâhid'den Allah'ın: ''Gökleri gördüğünüz bir direk olmaksızın yarattı'' (Râ'd, 2) kavli hakkında şöyle demiştir: "Sizin görmediğiniz direkleri vardır"[36]

Bize el-Mîsennâ tahdis etti, dedi ki: bize el-Haccâc tahdis etti, dedi ki: bize Hammad, o da Humeyd'den, o da Huseyin bin Mûslim'den, o da Mücâhid'den Allah'ın: ''Gördüğünüz bir direk olmaksızın'' (Râ'd, 2) sözü hakkında şöyle dediğini nakletti: "O direkleri siz göremezsiniz.''[37]

Abdurrezzâk, İbnû'l Münzir ve Abû Shayhh'in bildirdiğine göre Îbn Abbâs, "Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Ârş'a istewâ eden, Güneş'i ve Ay'ı emrine boyun eğdiren Allah'tır..."(Râ'd, 2-3) âyetini açıklarken: "Onun direkleri vardır, ama o direkleri göremezsiniz" demiştir."[38]

34-Îbn Ebî Hâtim er-Râzîh Tâfsir(12087) Sûyuti Dûru'l Manshur(8/s.351)

35-Îbn Ebî Hâtim er-Râzîh Tâfsir(12089) Tâberi Tâfsir(13/s.409)

36-Îbn Ebî Hâtim er-Râzîh Tâfsir(12090) Tâberi Tâfsir(13/s.409)

37-Tâberi Tâfsir(13/s.409)

38-Sûyuti Dûru'l Manshur(8/s.351) Abdurrezzaq (1/331)

Hepsinin Kâbulü

Bize Ahmed bin Osmân bin Hakîm al-Evdî tahdis etti, dedi ki: bize Amr bin Hammâd tahdis etti, dedi ki: bize Esbât tahdis etti, Onun es-Sûddî'den, onun Abû Mâlik'ten, onun Abû Sâleh'ten, onun Îbn Abbâs'tan, onun Murra al-Hamdânî'den, onun Îbn Mes'ûd'dan, onun da Nebî ﷺ'in ashâbından bazı kimselerden rivâyet ettiğine göre O "O yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yaratan, sonra semâya yönelen ve onları yedi semâ olarak düzenleyendir"(Bâkâra, 29) buyruğu hakkında şöyle buyurmuştur: "Allâh *(Azze ve Celle)* suyun üzerindeki Ârş'ın(Tahtın) üzerindeydi. Sudan önce yarattıklarının dışında bir şey yaratmamıştı. Mahlûkatı yaratmayı dilediği zaman sudan bir duman çıkardı. O duman suyun üzerinde yükseldi, onun üzerine çıktı. Bunun üzerine (Allâh onu semâ olarak isimlendirdi. Sonra suyu kuruttu ve onu tek bir yer kıldı. Sonra onu ayırdı ve iki günde, pazar ve pazartesi günlerinde yedi yer kıldı. Yeri Hût'un(Balığın) üzerinde yarattı. Hût, Allâh *(Azze ve Celle)*'nin Kurân'da 'Nûn, kaleme ve yazdıklarına andolsun.."(Kalem, 1-2) buyruğunda zikrettiği Nûn'dur. Hût suyun içindedir. Su bir kayanın sırtındadır. Kaya bir meleğin sırtındadır. Melek bir kayanın üzerindedir. Kaya rüzgarın içindedir. Bu, Lukman'ın ne semâda ne de yerde olduğu söylediği kayadır. Sonra Hût hareket etti ve titredi. Bunun üzerine yer sarsıldı. Sonra onun üzerine dağları (çivi gibi çaktı. Bunun üzerine (yer karar kıldı. Bu yüzden dağlar yeryüzüne karşı iftihar eder/Böbürlenirler. Çünkü Allâh TeâlÂ 'Sizi sarsmasın diye kazıkları yarattı' buyurmuştur. Orada dağları, ehlinin azıklarını, ağaçları ve onun için gerekli olanları iki günde, salı ve çarşamba günlerinde yarattı. Zira o şöyle buyurmaktadır: 'Siz mi yeri iki günde yaratana küfrediyor ve O'na denkler kılıyorsunuz? İşte bu Âlemlerin Râbb'idir! Orada onun üzerinde kazıklar yarattı ve orayı bereketlendirdi...'(Fûssilet, 10) şöyle demektedir: Kim sorarsa işte durum böyledir. Sonra duamn hâlindeyken semâya yöneldi. Bu duamn, nefes aldığı zaman suyun nefesindendi. Sonra onu tek bir semâ yapyı. Sonra onu iki günde, perşembe ve cuma günlerinde ayırdı ve yedi semâ haline getirdi. Cumaya cuma denmesinin sebebi göklerin ve yerin yaratılmasının kendisinde toplanmasıdır."[39]

39-Îbn Khuzayma at-Tawhid(595) al-Bayhaqi al-Asma wa-Sîfatt(807) Zahabi al-Uluww(187) Tâberi Tâfsir(1/435) Abû Hatim ar-Râzîh Tâfsir(1/78) Sâhih

Bize Ya'kub bin İbrahim ed-Devraki tahdis etti, dedi ki: bize Abû Sufyân tahdis etti. Onun Ma'mer'den, onun Îbn Ebî Necîh'ten, onun Mücâhid'den rivayet ettiğine göre o "O yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yaratan, sonra semâya yönelen ve onları yedi semâ olarak düzenleyendir" buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Allâh yeri semâdan önce yarattı. Yeri yarattığı zaman ondan bir duman çıktı. Nitekim O "Sonra duman hâlindeyken semâya yöneldi" buyurmaktadır. Dedi ki: "Sonra olanları yedi semâ olarak düzenledi. Yani bir kısmını diğerinin üzerinde olacak şekilde.... Yine bir kısmını diğerinin altında olacak şekilde yedi yeri düzenledi."[40]

40-Îbn Khuzayma at-Tawhid(596)

14

Zilhicce

1447

Hâmd Yalnız Allâh'a Mahsustur